نوستالژیا/ محەمەد عەدنان و من-4-.. ستیڤان شەمزینی

بەشی چوارەم

محەمەد عەدنان و من

محەمەد عەدنان عوسمان، هاوڕێیەکی منداڵی و گەنجی و تائێستای منە، ئەگەرچی هەنووکە ئەو لە نیوزلەندا دەژی، بەڵام ئەو پەیوەندییە بەتینەی پێشووی نێوانمان هێشتا وەک دوو هاوڕێ بەیەکییەوە بەستووینەتەوە. لە من و محەمەد عەدنان، کوڕی یەک گەڕەک بووین، بەڵام سەرەتای هاوڕێیەتیمان دەگەڕێتەوە بۆ قۆناغی یەکەمی ناوەندیی خوێندن. هەردووکمان دوو مەردمنداڵ بووین، حەزمان لە خوێندنەوە بوو، جیددی بووین، تاکە دوو کەس لەو ماوەیەدا زۆرترین کتێبی لە کتێبخانەی "ناوەندی زانیاری کوڕان" خواستبێت، ئەم دووانەمان بووین. باوکی محەمەد "مامۆستا عەدنان" مامۆستای فیزیا و جێگری بەڕێوەبەری قوتابخانەکەمان بوو، بەو هۆیەوە دەمانتوانی زۆرترین کتێب لە کتێبخانەی قوتابخانە بخوازین. ئیتر ئەمە سەرەتایەکی گرنگ بوو بۆ قۆناغێکی نوێ کە پێکەوە وەک دوو هاوڕێ کاری زۆرمان لە بواری سیاسی و رۆشنبیرییدا کرد.
سەرەتای یەکترناسینمان بەو شێوەیە بوو: لە قۆناغی یەکەمی ناوەندیی بووین، لە گەڕەپانی قوتابخانە ریز کرابووین، کاتێک قوتابییەکان بەسەر پۆلەکاندا دابەشکران، ئێمە هەردووکمان کەوتینە پۆلی یەکەمی "جیم". ئیدی لەوێوە یەکترمان بە تەواوەتی ناسی، تەنانەت هەردووکمان لەسەر یەک مێز دانیشتین. ئەوسا نەریتی قوتابخانەکان وابوو هەموو هەفتەیەک قوتابییەکان لە گەڕەپانی قوتابخانە ریزدەکران، بەڕێوەبەری قوتابخانەکان، وتەیەکی پێ ئامۆژگارییان دەخوێندەوە، دواتریش بە سروود و گۆرانی و شیعر مەراسیمەکە کۆتایی دەهات. من لە یەکەم هەفتەی ریزکردندا بۆ یەکەم جار لە پێش چاوی زیاتر لە ٥٠٠ قوتابی و مامۆستا، "پەخشان"ێکی کورتی خۆم خوێندەوە، لەگەڵ ئەوەی زۆر دەترسام، بەڵام هەنگاوم نا و لە نێو چەپڵەی قوتابییەکاندا شاگەشکە بووم.
کە چووینەوە پۆلەوە، حەمە زۆر دەستخۆشیی لێکردم و باسی لەوە کرد، ئەویش زۆر گرنگی بە خوێندنەوە دەدات و هەوڵ دەدات چیرۆکی کورت بنووسێت، ئەوەش بۆ من خۆشحاڵییەکی گەورە بوو، چونکە هەستم دەکرد مەنجەڵ سەرقاپی خۆی دۆزیوەتەوە. هەر ئەو رۆژە وانەی "کوردی"مان

هەبوو، مامەستا “حەمەسەعید” پێش وانەکە زۆر ستایشی منی کرد، کە پەخشانێکی زۆر جوانم خوێندووەتەوە و هانیدام کە بەردەوام بم لەسەر خولیاکەم، بۆیە هەمیشە کە بیر لە مامەستا “حەمەسەعید” دەکەمەوە، هەردەم هەست بە ئاسوودەیی دەکەم، چونکە هاندانی ئەو وەهای لە من کرد، لەسەر رەوتی نووسین بەردەوام تا ئێستا. لەم رێکەوتە بەدواوە، من و حەمە زیاتر لە یەکدی نزیک بووینەوە، زۆربەی کاتەکانمان بەیەکەوە دەگوزەراند، باس و خواسی نەوانمان، تەنیا لە چێوەی ئەدەب و سیاسەت و فیکر و خوێندنەوەدا دەسووڕایەوە. وردە وردەش هەردووکمان دەستمان کرد بە بڵاوکردنەوەی نووسین و بابەتە کورتەکانمان. هەردووکمان زیاتر لە بواری ئەدەب چالاک بووین، حەمە زۆرتر چیرۆکی دەنووسی، هەندێک جار وتاری کورت کورتی بڵاودەکردەوە، منیش زیاتر خوێندنەوەی ئەدەبیم هەبوو، لە بواری رەخنەیی ئەدەبی بە تایبەت ریالیزمی سۆشیالیست زانیاریی باشم هەبوو، بەم بەنەوە نووسینەکانی من، پتر خوێندنەوەی ئەدەبی بوون وەک لەوەی تێکستی ئەدەبی بن.

من و حەمە، هەر رۆژێک قوتابخانەمان نەبووایە یان لە پشووی هاوینان، بەیانیان تا نیوەڕۆ، کاتمان لە کتێبخانەی گشتیی سلێمانی بەسەر دەبرد، پاشتریش “هێڤی میدیا” کرایەوە، بەشێکی تری کاتەکانمان لە کتێبخانەی میدیا دەبردە سەر. زۆر بە قووڵی دەمانخوێندەوە، لەسەر زۆر شت هەر لە مێژوو و سیاسەتەوە دەمانخوێندەوە تاکو ئەدەب و فەلسەفە و فیکری هاوچەرخ. بڕیارمان دابوو ببینە رۆشنبیرێک ڕۆڵ لە کایەی ڕووناکبیریی کوردیدا بگێڕین. رەوتی ئەمەش بەرەو ئەوە دەچوو، لە پاشەڕۆژدا ببینە رۆشنبیرێکی باش، بەڵام بە قەناعەتی خۆم سیاسەت دووری خستینەوە لەو ئامانجە، تەنیا وەک خوێنەرێکی جیددی ماینەوە. لەو زەمەنەدا من بەرەو کۆمۆنیزم هەنگاوم نا، حەمە نەیدەویست ببێتە کۆمۆنیست ئەگەرچی لەرووی ئایدۆلۆجییەوە تا هەنووکە خۆی بە چەپ دەزانێت. هەرچەند هەوڵی زۆرم لەگەڵ دەدا لە رێگەی جەدەل و گفتوگۆوە، تا بڕوای پێبکەم بەئەوەی ببێتە ئەندامی حزبی کۆمۆنیست، بەڵام ئەو رەتی دەکردەوە، سەرئەنجام کۆڵم لەوەدا ئەو پێشنیارە بخەمە بەردەمی، ئیدی زێدەتر وەک دوو هاوڕێ ماینەوە. هەمیشە بە یەکەوە دەبینراین، بە یەکەوە فێری جگەرەکێشان بووین، بە یەکەوە فێری نووسین بووین، بە یەکەوە عاشق بووین، چیرۆکی عەشقی ئەو زۆر رۆمانسیانەتر بوو لە چیرۆکی عەشقی من، بەیەکەوە زۆر کاری سەیر و جوانمان کرد، بە یەکەوە لە قوتابخانە خۆمان دەدزییەوە، بە یەکەوە بڕیارمان دا حزبێک دروست بکەین، بە یەکەوە بڕیارماندا واز لە ئەدەب بهێنین و وەکو رۆژنامەنووس کار بکەین، زۆرترین بڕیاری

بەیەکەوەیمان هەیە.
محەمەد، جگە لە نووسین، بە پێچەوانەی منەوە، سەلیقەیەکی باشی لە ئەلیکترۆنیات و کارەبا و ئیشی تەکنیکیدا هەبوو. بیرم دێتەوە لە گەڕەکی رزگاری سلێمانی، دوکانێکی لەو شوێنەی دانابوو. ڕۆژێک چوومە دوکانەکە بە لای، تا باسی سیاسەت و ئەدەب و ڕۆشنبیریی بکەین. پێش هەر شتێک مەوزوعێکی جیاوازی کردووەتەوە، بەوەی رادیۆیەکی دروست کردووە!!، ڕەنگە ئەگەر بەکاریبهێنیت هەموو سلێمانی وەریبگرێت، هەروەها بەرنامەیەکی دروستکردبوو دەیتوانی بچێتە سەر پەخشیی تیڤییەکان، بەئاسانی دەتوانرا لەو ڕێگەیەوە لەسەر تەرەدودی زەربەی کەناڵە ناوخۆییەکانی ئەوسای کوردستان، پەخش بکرێت و بەرنامەی خۆت پێشکەش بکەیت، بە داخەوە حەمە وازی لە پەرەدان بەم داهێنانە هێنا، بەڵکو هەمیشە سیاسەت و ڕۆشنبیریی پێش هەر کارێک دەخست. لە قۆناغی ئامادەییدا، حەمە چووە ئامادەیی ڕۆشنبیری کوڕان، ئەو ساڵە، بەهۆی غیاباتی زۆرەوە، من لە سێی ناوەندیی راسب بووم، بە تایبەت تازە لە ئاوارەیی گەڕابوومەوە و باوکیشم لە زیندان بوو، بۆیە هیچ مەزاجێکی خوێندنم نەمابوو. ئیتر ئەو ساڵێک کەوتە پێش منەوە. حەمە لە ئامادەیی ڕۆشنبیر بڵاوکراوەیەکی دەردەکرد بە ناوی “ڕۆشنبیریی” کە تایبەت بوو بە ئامادەیی ڕۆشنبیر، لە هەموو ژمارەکانی ئەو بڵاوکرایەوەدا بەشدارییو هەبوو بە نووسینی چەندین بابەتی جیاواز، هەرچەند هیچ ژمارەیەکم لەلا نەماوە لەو بڵاوکرایەوە، کەچی هێشتا ناوی وتارەکانی خۆمم لەو بیرم ماوە، یەکێکیان دەربارەی چەوساندنەوەی ژنان و فێمینیزم بوو، ئەوە ڕۆژە بە دەگمەن خەڵک هەبوو لە مانای فێمینیزم تێبگات.
من و حەمە، لە ناوەڕاستی نەوەدەکان، بیرمان لە دەرکردنی ڕۆژنامەیەکی ئەهلی دەکردەوە، بیرۆکەی زۆرمان داڕشت، هەنگاوی باشمان دەنا، چونکە بارودۆخەکە پشتیوانمان نەبوو، شکستمان هێنا. ئەمە تەرزێک نووسین و بیرکردنەوەمان هەبوو، لەگەڵ هیچ ڕۆژنامە و گۆڤارێکی کوردیدا نەدەگونجا, بەم بۆنەوە زیاتر هەوڵماندەدا کۆڕ و سیمینار بگرین یان لە مەزگردەکاندا بەشدا ببین. کە دەڵێم پارادیمی ئیشکردنی ئەمە لەگەڵ بڵاوکراوەکانی کوردستان نەدەگونجا، بەو مانایە بوو ئەمە بە نەرمێک کارمان دەکرد، کۆمەڵ و ماسمێدیای کوردیی، نەیدەتوانی بەرگەی بگرن. جارێکیان من لە سیمینارێکدا وتم، سێکس غەریزەیەکە وەک ڕەمەکی خواردن، جیاوازی نابینم لەنێوان ئەو کەسەی نان دەخوات و ئەوی سێکس دەکات، هەر خەریکبوو هۆڵی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکانم بەسەردا بڕمێنن. هەر لەم ڕوانگەیەوە بوو هەوڵماندەدا بڵاوکراوەیەک دەربکەین مێشکی مرۆڤی

کورد بە تایبەت بەرامبەر تابووەکان بکاتەوە، ئەمە سەرنەکەوتین، بەداخەوە مۆدێلێکی تر لە میدیا بە ناوی ئەهلییەوە سەرکەوت کە نەیتوانی بچووکترین ئیش لەم رووەوە بکات.

دواتر لەگەڵ حەمە، گەڵاڵەی بیرۆکەیەکمان کرد، بۆ دروستکردنی حزبێک، حزبێکە حزبێکی چەپ بێت، دژی ئەو واقیعە بوەستێت بەهۆی شەڕی ناوخۆ و دوو ئیدارەییەوە بەسەر کۆمەڵگەی کوردیدا سەپابوو. بۆ ئەو مەبەستە دەیان کەسمان کۆکردەوە، بەڵام نەدەتوانرا کۆبوونەوەیەکی گشتیی رێکبخرێت، لەبەر دوو هۆ، یەکەم: ئەفکاراتی جیاواز جیاواز هەبوو. دووەم: نەدەتوانرا لە ترسی چاوی دەزگا ئەمنییەکان ژمارەیەکی ئاوها خەڵک کۆ بکرێتەوە لە جێگەیەک، چونکە ئەوسا ئاسان نەبوو بە مەبەستێکی وەک ئەوەی ئەمە بە ئاشکرا خەڵک کۆبکەیتەوە. ئەم دواکەوتنە زۆری کێشا، تا ئەوەی ئەمەش لە بیرۆکەکە ساردبووینەوە، تاکوو چەند مانگێک. لە هاوینی ۱۹۹۸ کەسێکمان ناسی بە ناوی “کاڤار شوانی”، ئەویش وەک ئەمە بیری لە دروستکردنی حزبێک کردبووەوە، بەڵام کێشەی گەورەی نێوان ئەمە و ئەو، لەوەدا خۆی دەبینییەوە ئەمە چەپ و ئەو نەتەوەیی بوو. هەر چۆنێک بوو، خاڵە هاوبەشەکانمان کردە بنەمای کارکردن، بۆیە رێککەوتین لەسەر دروستکردنی حزبێک بە ناوی “پارتی سۆسیالیزمی نیشتمان”. پەیڕەو و پرۆگراممان بۆ نووسییەوە، ژمارەیەک کادری ئەساسیمان لە دەوری خۆمان کۆکردەوە، ئامادەکارییمان دەکرد بۆ بەستنی کۆنگرەیەک، بەڵام پێش ئەوە چەندین چالاکیمان لە رووی راگەیاندن و تەبلیغاتەوە ئەنجامدا. بۆ نموونە پۆستەر و لافیتەی زۆرمان بە شوێن گشتییەکاندا هەڵواسی، بە تایبەت دژی گەندەڵی و دوو ئیدارەیی و نەبوونی شەفافییەت کە ئەوە رۆژە ئەم دروشمانە تازە بوون و کەس نەیدەوێرا دروشمی وەها زل هەڵبگرێت و شەڕی دەسەڵاتی پێبکات.

پارتی سۆسیالیزمی نیشتمان. کێشەی ئەوە بوو، دەستی نەدەگەیشتە جەماوەر، ئەوسا نە مۆبایل هەبوو، نە ئینتەرنیت، نە میدیای کراوە. خەڵکیش حەماسی زۆری هەبوو بۆ پارتی و یەکێتی. ئەمانە بوونە بەربەستی ئەوەی پارتییەکە وەک مەحفەلێکی بچووک و نهێنی بمێنێتەوە. کێشەیەکی تری من و حەمە، لەگەڵ کاڤار شوانی، ئەوە بوو، ئەم پیاوە نەتەوەییەکی کلاسیکیی بوو، تەنانەت زۆربەی جار من و حەمە بە وتەکەی ئەومان رادەبوارد کە زۆرجار دەیووتەوە “پەرداخێک ئاوی بەگەرد نادەم بە دەریایەک لیتە”. منیش هەموو جارێک دەمووت “پێکێک عەرەقی ئەبو نەخلە نادەم بە هەزار قاپی فەلەکە”. ئەمە و کاڤار نەمانتوانی ماوەیەکی زۆر پێکەوە بین، ئەوە بوو کۆتایی ساڵی ۱۹۹۸ وازمان لەو بیرۆکەیە هێنا، دواتر کەس بە دەوری “کاڤار”ەوە

نەما و ئەویش سەری خۆی بە کەنەدا هەڵگرت.

من و حەمە، کۆڵمان نەدا، ئەمجارە بیرمان لە دروستکردنی پارتێکی شۆڕشگێڕ کردەوە، بە قووەی کەوتینە خوێندنەوەی بەرهەمەکانی "لینین و ترۆتسکی و پلیخانۆڤ و گیڤارا" و بەرهەمەکانی تری شۆڕشگێڕیی چەپ. لە مانگی دیسامبەری ١٩٩٩ لەگەڵ کۆمەڵێک گەنج لە ماڵی ئێمە دانیشتنێکمان کرد، کە حزبێکی نوێ بە ناوی "پارتی چەپی دیموکراتی کوردستان" دابمەزرێنین، منیش بڕیارمدا واز لە حزبی کۆمۆنیست بهێنم. لەگەڵ حەمە کەوتینە کۆکردنەوەی خەڵک. یەکەم کۆبوونەوەمان لەناو حامیەی سلێمانی کرد، "شوێنی پارکی ئازادیی ئێستا" چونکە رووبەرێکی فراوانی چۆڵ بوو، لە کاتی هاتنی ئاسایشدا بواری هەڵهاتن و خۆ ونکردنی زۆر هەبوو. پاشان دەیان کەسمان وەک نەواتی سەرەتایی بۆ دامەزراندنی ئەو حزبە کۆکردەوە، بەڵام بەهۆی خۆتمایلێکەوە زانیاریی ئیشەکەمان گەیشتەوە بە یەکێتی، بە تایبەت ئێمە دەمانویست بە هاوکاریی هەندێ کۆنە کادری پەکەکە بچینە شاخ، "پێشتریش هەوڵێکی لەو جۆرەمان دابوو" چونکە چەند گەریلایەکی دابڕاو کەوتبوونە لای ئێمە، کە هەموویان کوردی باکوور بوون و لە ماڵی "خالید ئێزی" حەشاردرابوون.

پاش گەیشتنەوەی زانیارییەکە بە یەکێتی، چەند کەسێک دەستگیر کران، هەروەها چەند کەسێک هەڕەشەیان لێکرا. لە کۆتاییدا من و حەمە و خالید ئێزی و یوسف ئابڕاخی بە تەنیا ماینەوە، ئێمەش ناچار دەستبەرداری بیرۆکەکە بووین. من و یوسف کە هەردووکمان کادری حزبی کۆمۆنیست بووین، هەر بەردەوام بووین لە کاری خۆمان لە حزبی کۆمۆنیستدا، خالید کە مەترسیی زۆرتری لەسەربوو، چەند کەسێکی مەسیحیم پێ ناساند، لای کەنیسەی ئینجیلی سلێمانی پارێزرا بۆ ماوەیەک تا دۆخەکە ئاسایی بووەوە. "حەمە"ش زیاتر لەگەڵ ئێمە بوو، بۆیە هەمیشە لە دەرەوە وا دەزانرا ئەویش کادری حزبی کۆمۆنیستە.

من و حەمە عەدنان، بەیەکەوە ماینەوە، هەروەک پێشوو. لێرە بەدواوە بیرمان لە گەیشتن بە هەندەران دەکردەوە. من خۆمم پێ رازی نەدەکرا، "محەمەد"ش پارەی نەبوو. بۆیە بیرۆکەی چوون بۆ هەندەرانیشمان هەر وەک بیرۆکەکانی تر شکستی هێنا. ئیدی ژیانی رۆژانەمان تەنیا بریتیبوو لە خوێندنەوە و هاتوچۆی سەنتەری گەنجان و ئێوارانیش بۆ سەهۆڵەکە. هەر لە کۆتایی ١٩٩٩ لە سەنتەری گەنجان "گۆران عومەر"ی جوانەمەرگمان ناسی، ئەویش وەک ئێمە دەیویست بیرۆکەکانی جێبەجێ بکات، بۆیە گروپەکەمان فراوانتر بوو بۆ چوار کەس "حەمە، گۆران، ئاسۆ، ستیڤان" رۆژانێکی ناخۆشی خۆشمان بردە سەر تا دەوروبەری هاوینی ساڵی ٢٠٠٠.

هاوینی ساڵی ٢٠٠٠ یەکێتی پەلاماری حزبی کۆمۆنیستی دا، من وەک

کادری ئەو حزبە کەوتمە خۆشاردنەوە. "محەمەد" بەکار دەسوڕایەوە، گۆران وردە وردە بەرەو تەلەفزیۆنی خاک و دوایش کوردسات رۆیشت. یەکێتی کون بە کون بە دوای کۆمۆنیستەکاندا دەگەڕا، منیش جارێک گیرام و ئازادکرام. بەهۆی ئەو ترسەوە بینینی من لەگەڵ حەمە و گۆران زیاتر بە شەوانە بوو، سەهۆڵەکەش کە پێ ببوو لە سیخوڕی ئاسایش بۆ من شوێنێکی پارێزراو نەبوو، بۆیە زۆربەی جار لە کۆڵانەکانی پشتی ماڵی حەمە لە گەڕەکی شێخ محێدین، دادەنیشتین، جاروباریش "یوسف ئابڵاخی" سەری لێدەداین بەتایبەت کە کۆڕی مونا قەشەی فیکریی و رۆشنبیریمان گەرم دەکرد. ساڵی ۲۰۰۰، سەفەری دەرەوەی وڵاتم کرد، من و ئاسۆ هاوسەفەر بووین، گۆران و حەمە عەدنان و ئەیوب رەزا و بابان حەمە و برادەرە ئازیزەکانم جێهێشت. کاتێک من لە سەفەر هاتمەوە حەمە، زەواجی کردبوو، ئەیوب و گۆران لە کەناڵی کوردسات یەکیان گرتبووەوە، من وەک سەگی پێ سووتاو بە شاردا دەسوڕامەوە، هیچ ئیشێکم نەبوو، فلس لە گیرفانمدا سەوزەڵە خانمی بوو. تەنیاش مابوومەوە، بەم حاڵەوە رامکێشا تا دووەم جار سەفەرم کردەوە. گۆران و ئەیوب و حەمە بەهۆی سەرقاڵیان کەمتر دەرفەتی بینینی منیان هەبوو. ئیدی ئەم جارە "رێباز حەمەجەزا" کە هەشتا پەیمانگای هونەرە جوانەکانی تەواو نەکردبوو، جێگەی هەموویانی گرتەوە.

دوای پرۆسەی ئازادیی، من گەڕامەوە بۆ نووسین لە رۆژنامەکاندا، حەمە رووی کردە کاری تەلەفزیۆن، لە تەلەفزیۆنی پارێزگاران بەرنامەیەکی وەرگرت، لەو ماوەیەدا دوو چاوپێکەوتنی بۆ ئەو تەلەفزیۆنە لەگەڵ من ئەنجامدا. لەوێ خۆی نەگرت و رووی کردە تەلەفزیۆنی خاک. منیش لەو ساتانەدا رۆژنامەی "نەوەند"م دەردەکرد، دوای خاک، حەمە رووی کردە کوردسات وەک بێژەری هەواڵەکان. لەوێ ئەیوب و گۆران و حەمە بە یەک گەیشتنەوە. پاشان لە کوردسات تووڕەبوو، بووە بێژەر لە کەناڵی عەشتار، ئەوەندەم نەزانی بۆ تەواویی سەری خۆی هەڵگرت، زیاتر لە سێ ساڵ لێی بێ خەبەر بووم، تا زانیم گەیشتووەتە نیوزلەندا، بەڵام هەشتاش ئەو هاوڕێیەتییە کۆتایی نەهات، بەڵکو ماڵی فەیسبوک ئاوا بێت، جارێکی دیکە بە یەکتری شاد کردینەوە.

سەرنج: کۆی ئەم نوستالیژیانە لە بەهار و هاوینی ساڵی ۲۰۱۲دا نووسراون.

تێبینی: ئەم بەشەی نوستالیژیا لە بەرگی سێیەمی کتێبی (قوتووی عەتار) لە لاپەڕە 533- 539 بەشێوەی کتێبی کاغەز بڵاوکراوەتەوە.